

דוב סדן בן שבעים וחמש

איש חכם ונבון

מאת אריה ליפשיץ

הברכה השלוחה בימים אלה לדב סדן, במלאות לו יובל וחצי שנים, מלבד שהיא ברכתם של חבריו הסופרים, הריהי גם ברכתם של בני עדה ומעמד מחוגים שונים ברחבי העם והארץ. אנשים מסדנאות המלאכה וממערכות היצירה. אלה שנפגשו עימו אי פעם ונתרועעו ונדרשו לו ושמחים בהמשך המגע עם מי שגרו מאיר, ואף שלא הכירוהו פנים אל פנים והם שומעים לדבריו, קוראים בספריו ויודעים לא מעט על איש חכם ונבון היושב בירושלים על התורה ועל העבודה, מטפח ומחזק בניינה של הספרות העברית ומרבה שלום בעולמה הרוחני של ארץ ישראל — ניתן לומר כי אנשים מבני שלושה דורות, ולעתים אבות ובנים ונכדים של משפחות מסוימות, מזדקקים אל דוב סדן בשביל עצה טובה ולשם הבהרת ענין נכבד בטיבה של הלכה, בתולדה רחוקה שאינה מובנת כיום, מידרש פליאה בחייה של אישיות או במקורה של יצירה מסוימת — ויפה להם לעמוד לפניו כתלמידים לפני רבם. יש הזוכים לשיחה שבעל-פה ויש המשגרים אליו איגרת שבכתב, ואלה כן אלה יוצאים נשכרים אם כחפץ לבם ואם בהרגשה של קורת-רוח. דרך השיחה ואופן הכתיבה הייחודית של דוב סדן, תמיד יש בהם כדי להעשיר, לגרום הנאה, ולא בלבד תלמידיו אלא גם חבריו מבקשים לשמוע מפיו דברי-תורה ודברי-חכמה, והוא נענה להם — פעם מתוך כובד-ראש ופעם מתוך מעוף הנפש במשובתה, מתוך ההומור וההתבדחות, אף מתוך האינטונאציה לגלגנית הנדרשת לאותה השעה; כי זה אופיו ומנהגו של סדן — להאיר ולהעמיד בגילויי הדברים עד הבהרה והשלמה, עד שנראה לו כי הושגה ההבנה בתפיסת הנושא.

הרי כך הקים דב סדן דור ושני דורות בספרות העברית, בין ששימש כעורך ומכוון-דרך למי שראה בהם משוררים ומספרים ומסאים בביקורת הספרות, ובין ששימש מורה-הוראה מעל דוכן האוניברסיטה ובמרצות הימים היה לבחון והישגים, כאותו דיין השוקל ביכורי כתיבתם ומלווה פרי השראת רוחם הבשלה שנאסף בספריהם. מידה אנושית מחנכת זו ביחסו של סופר בעל-סגולות ומורה רחב-דעת לכל שהזדקקו ומוסיפים להזדקק אליו בענפי הספרות והמחקר, מידה זו מבוטאת היטב בדברי דוב סדן, היפים גם לגבי עצמו, כשהוא כותב על אישיותו של י"ח ברנר («אבני גדר» עמ' 79) «שכוחו להרבות אהבת-אחים וחיבת-ריעים, שהוא יסוד חסר או לקוי בסופרי הדור, שאתה מוצא בו נערצים ומעריצים ואין אתה מוצא בו אהובים ואוהבים, בדרך שמצאתם במחיצתו של ברנר, שלא היה בה בית הסופר אבל היתה בה משפחת-סופרים». — ואמנם, נטייתו של סדן לקיים תמיד מנגע של ידידות עם חבריו הסופרים, ותיקים וצעירים, כי חזקה תחושתו שהאחיזה ההדדית הנאמנה במשפחה זו יש בה כדי לעורר כוח-מחשבה, ויש בה כדי להרבות חן וסדר ויציבות, הרי זו נדיבות-הלב במגע-ומשא עם הזולת, וזו מידת הכבוד שסדן רוחש לדעת הכלל, שכפי שאני יודע: לעולם אינו סומך רק על הכרתו או מתבצר אף בתחום יחידותו. אדרבא, מתוך היותו מעורב עם הבריות, מתרחבים לפניו אופקי-ראייה לעשייה מחודשת ושוב הוא מתכנס בתוך עצמו פנימה.

דוב סדן יכול לשמש דוגמה לחיי אדם יהודי בשלושת ריבועי המאה שלנו, כמי שכוח עמידתו בקשיי ההווה בא לו ממקור גידולו השורשי בבית הוריו ובמחוז קהילתו, והוא מופת לאורה-חיי של אדם בן-תורה אשר מצעירותו עשה בתנועת התחייה היהודית להגשמת העבודה החלוצית ולקיפות קומה רוחנית. הוא לומד ומלמד, מעיין ומפרש, ואין לך תחום במדעי הספרות הרוח שלא יחדש בו לתכלית הרחבתה של תרבות האומה. ספריו הם המעידים על השקפותיו היסודיות במהות הספרות ודרכי ביקורתה, בחידושי לשון והחייאת הפולקלור, בחינותיו בטיב ההגות על בעיות דת ומסורת, הווייתה של גולה וקיום עצמאות ממלכתית — שאיפתו לאחד את אוצרות הרוח של בני האומה מכל פזוריםם בלשונות העולם, והיא מסקנה הלכה למעשה: כינוס תולדות-ישראל וספרות-

ישראל ללא חציצה לשונית וגיאוגרפית, כינוס שיהא בו משום ביטוי מלא לגאונה
היוצר של האומה כולה.

ואולם, מעמד מיוחד לבעל-היובל שלנו במיפעלו המימארי-סיפורי כרושם
ריטוטיה של תקופת-חיים בשבעים וחמש השנים שחלפו. המדובר ב'ממחוז הילדות"
ו"שנות חיים" ושאר קבצי סיפוריו המעלים פרצופי-אדם ומידות-אופי וסגולות
רוח במסכת החיים היהודיים של ימי זוהר וימי תוגה. כתיבתו זו של סדן יש
בה מרחש המקשיב אל נפש עצמו בקסמי ילדות ומנגינות נעורים והוא שב
ברגש ובבינה אל עולם האבות שידעו לקיים חייהם היהודיים בנכר ושהודות להם
הגענו עד כאן — ובתוכנו גם דוב סדן גרו יאיר.
לאריכות ימים, להמשך היצירה!